

KOMPETENCAT PËR KULTURË DEMOKRATIKE

Të jetojmë së bashku si të barabartë
në shoqëri demokratike kulturalisht
të ndryshme

Përmbledhje

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

KOMPETENCAT PËR KULTURË DEMOKRATIKE

Të jetojmë së bashku si të barabartë
në shoqëri demokratike kulturalisht
të ndryshme

Përmbledhje

The opinions expressed in this work are the responsibility of the authors and do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe.

All requests concerning the reproduction or translation of all or part of the document should be addressed to the Directorate of Communication (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Cover photo: © Shutterstock
Cover design: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Layout: Documents and Publications Production Department (SPDP), Council of Europe

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

© Council of Europe, January 2017
Printed at the Council of Europe

Përmbledhje

Ky dokument përshkruan një model konceptual të kompetencave që duhet të fitohen nga nxënësit nëse ata duan të marrin pjesë në mënyrë efektive në një kulturë demokratike dhe të jetojnë në paqe së bashku me të tjerët në shoqëritë demokratike kulturalisht të ndryshme. Ai ka për qëllim të sigurojë që modeli të përdoret për të informuar vendimmarrjen dhe planifikimet arsimore, duke i ndihmuar sistemet arsimore që të shfrytëzohen për përgatitjen e nxënësve për jetën si qytetarë kompetentë demokratikë.

Dokumenti ndahet në 7 seksione.

Në seksionin 1 përshkruhet qëllimi arsimor i modelit të kompetencave. Ky seksion shpjegon gjithashtu dhe arsyen pse përdoret shprehja "kultura e demokracisë" dhe jo "demokracia" në kontekstin aktual: kjo ndodh për të theksuar faktin se, ndërsa demokracia nuk mund të ekzistojë pa institucione demokratike dhe pa ligje, institucionet dhe ligjet nuk mund të funksionojnë në praktikë nëse ato nuk bazohen në kulturën e demokracisë, pra në vlerat, mendimet dhe praktikatat demokratike. Seksioni 1 shpjegon ndërvarësinë midis kulturës së demokracisë dhe dialogut ndërkulturor në shoqëritë e ndryshme kulturore: në shoqëri të tilla, dialogu ndërkulturor është jetik për të siguruar përfshirjen e të gjithë qytetarëve në diskutime, debate dhe reflektime demokratike.

Seksionet 2 dhe 3 përshkruajë disa nga supozimet themelore që qëndrojnë në bazë të modelit. Seksioni 2 përshkruan supozimin se, ndërsa është e nevojshme për qytetarët të fitojnë një sërë kompetencash për të marrë pjesë në mënyrë efektive në një kulturë të demokracisë, këto kompetenca nuk janë të mjaftueshme për të siguruar një pjesëmarrje të tillë, për shkak se pjesëmarrja demokratike kërkon edhe strukturat e duhura institucionale. Me fjalë të tjera, kompetencat edhe institucionet demokratike janë thelbësore për të mbështetur kulturën e demokracisë. Përveç kësaj, pjesëmarrja demokratike e të gjithë qytetarëve në shoqëri kërkon masa për të trajtuar pabarazitë sociale dhe disavantazhet strukturore. Në mungesë të këtyre masave, anëtarët e grupeve të pafavorizuara do të marxhinalizohen në proceset demokratike, pavarësisht se cili mund të jetë niveli i kompetencës demokratike për ta.

Seksioni 3 përshkruan konceptin e 'kulturës' që prezumohet nga modeli i kompetencave. Të gjitha kulturat janë brenda tyre heterogjene, të kontestuara, dinamike dhe vazhdimisht në evolucion, dhe të gjithë njerëzit shfaqin kultura të shumta që ndërveprojnë në mënyra komplekse. Në këtë seksion shqyrtohet dhe koncepti "ndërkulturor". Propozohet që situatat ndërkulturore lindin kur

një individ e percepton një person apo një grup si kulturalisht të ndryshëm nga vetja. Prandaj dialogu ndërkulturor përcaktohet si dialogu që zhvillohet ndërmjet individëve ose grupeve që e perceptojnë veten që i përkasin përkatësive të ndryshme kulturore nga njëri-tjetri. Vërehet se, ndërsa dialogu ndërkulturor është jashtëzakonisht i rëndësishëm për nxitjen e tolerancës dhe rritjen e kohezionit social në shoqëritë kulturore të ndryshme, një dialog i tillë mund të jetë jashtëzakonisht kërkues dhe i vështirë në rrethana të caktuara.

Më tej seksioni 4 shtjellon konceptin e "kompetencës", i cili përdoret nga modeli. Kompetenca demokratike dhe ndërkulturor përkufizohet si aftësia për të mobilizuar dhe për të vendosur vlerat, qëndrimet, aftësitë, njohuritë dhe/ose të kuptuarit përkatës për t'ju përgjigjur në mënyrë të përshtatshme dhe efektive kërkesave, sfidave dhe mundësive që paraqiten nga situata demokratike dhe ndërkulturore. Kompetenca trajtohet si proces dinamik, në të cilin një individ kompetent mobilizon dhe vë në punë grupe të burimeve psikologjike në mënyrë aktive dhe të përshtatura për t'iu përgjigjur rrethanave të reja kur ato dalin në pah.

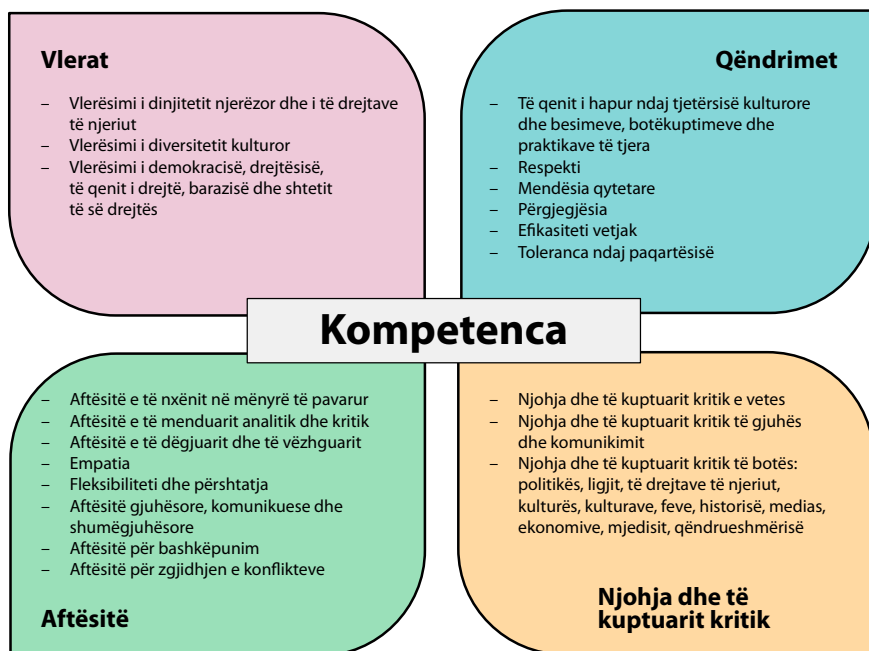
Seksioni 4 përshkruan gjithashtu se si, përveç këtij përdorimi global dhe tërësor të "kompetencës" (në njëjës), termi "kompetenca" (në shumës) përdoret në dokumentin aktual për t'iu referuar burimeve të veçanta individuale (dmth, vlerave, qëndrimeve, aftësive, njohurive dhe të kuptuarit të veçantë) që mobilizohen dhe përdoren në prodhimin e sjelljes kompetente. Me fjalë të tjera, për çështjen në fjalë, kompetenca përbëhet nga përzgjedhja, aktivizimi dhe organizimi i kompetencave dhe zbatimi i këtyre kompetencave në mënyrë të koordinuar, të përshtatur dhe dinamike në situata konkrete.

Seksioni 5 përshkruan metodën e punës së përdorur për të identifikuar kompetencat specifike për t'u përfshirë në modelin aktual. Një tipar dallues i modelit është se ai nuk është projektuar nga zeroja. Ai bazohet në një analizë sistematike të skemave ekzistuese konceptuale të kompetencës demokratike dhe kompetencës ndërkulturore. Nëpërmjet një kontrolli të kryer janë identifikuar 101 skema të tilla. Këto 101 skema u dekompozuan për të identifikuar të gjitha kompetencat e veçanta të cilat përfshiheshin në to, dhe më pas këto kompetenca u grupuan në grupe të afërta. Kjo çoi në identifikimin e 55 kompetencave të mundshme që u përfshinë në model.

Për të ndihmuar në shkurtimin e listës së kompetencave në një listë me gjatësi më të menaxhueshme dhe praktike, u përdor një grup kriteresh parimore dhe konsiderata pragmatike për të identifikuar kompetencat kyçe të cilat nevojiten të përfshihen në kuadër të modelit. Zbatimi i këtyre kriterëve dhe konsideratave çoi në identifikimin e 20 kompetencave për përfshirje në modelin: 3 grupe vlerash, 6 qëndrime, 8 aftësi, dhe 3 trupa njohurish dhe të kuptuarit kritik.

Këto janë kompetencat e përdorura për të ndërtuar modelin. Më pas u hartua dhe u shpërnda një projekt-dokument që përshkruante modelin në kuadrin e një ushtrimi konsultimi ndërkombëtar, i cili përfshiu ekspertë akademik, profesionistë të arsimit dhe politikëbërës. Përgjigjet e marra nga konsultimi e miratuan fuqishëm modelin, por ofruan gjithashtu dhe një sërë reagimesh të dobishme. Reagimet u përdorën për të perfeksionuar detajet e modelit dhe për të udhëhequr shkrimin e dokumentit aktual.

20 kompetencat e modelit KKD – Kompetenca për Kulturë Demokratike

Seksioni 6 përshkruan modelin që ka dalë nga procesi i përshkruar më sipër, duke renditur dhe përshkruar të gjitha vlerat, qëndrimet, aftësitë, njohjen dhe të kuptuarit kritik, të cilat i mundësojnë një individ të marrë pjesë në mënyrë efektive dhe të përshtatshme në një kulturë të demokracisë. Ky model përmbledhet në diagramën në Figurën 1 më sipër, ndërsa një listë e plotë e 20 kompetencave, së bashku me një përshkrim përmbledhës të çdo kompetence, jepet në kutinë më poshtë.

Seksioni 7 e përfundon dokumentin duke vënë në dukje dy shpresa për modelin aktual: që ai të rezultojë i dobishëm për marrjen e vendimeve dhe

planifikimin në fushën e arsimit, dhe që ai të ndihmojë në fuqizimin e të rinjve si agjentë socialë autonomë, të aftë për të zgjedhur dhe për të ndjekur qëllimet e tyre brenda kornizës që jepet nga institucionet demokratike dhe duke respektuar të drejtat e njeriut.

Shtojca A ofron një listë të burimeve të skemave të 101 kompetencave që janë audituar nga projekti. Shtojca B ofron një listë të 55 kompetencave të mundshme që janë identifikuar në të gjitha 101 skemat. Shtojca C jep disa sugjerime për lexim të mëtejshëm përtej referencave të dhëna në shtojcën A.

Listë përmbledhëse e kompetencave që i bëjnë të mundur një individ të marrë pjesë në mënyrë efektive dhe siç duhet në një kulturë demokratike

Vlerat

Vlerësimi i dinjitetit njerëzor dhe i të drejtave të njeriut

Kjo vlerë bazohet në besimin e përgjithshëm se çdo qenie njerëzore ka vlerë të barabartë, ka dinjitet të barabartë, ka të drejtë për respekt të barabartë, dhe ka të drejtë të gëzojë të njëjtin grup të të drejtave të njeriut dhe të lirive themelore, dhe duhet t'i gëzojë këto të drejta.

Vlerësimi i diversitetit kulturor

Kjo vlerë bazohet tek besimi i përgjithshëm se duhet të konsiderohen, vlerësohen dhe përdoren pozitivisht përkatësitë e tjera kulturore, ndryshueshmëria kulturore dhe diversiteti, dhe pluralizmi i perspektivave, pikëpamjeve dhe praktikave.

Vlerësimi i demokracisë, drejtësisë, të qenit i drejtë, barazisë dhe shtetit të së drejtës

---

Ky grup vlerash bazohet në besimin e përgjithshëm që shoqëritë duhet të veprojnë dhe të drejtohen me anë të proceseve demokratike të cilat respektojnë parimet e drejtësisë, të qenit i drejtë, barazisë dhe shtetit të së drejtës.

Qëndrimet

Të qenit i hapur ndaj tjetërsisë kulturore dhe besimeve, botëkuptimeve dhe praktikave të tjera

---

Të qenit i hapur është qëndrimi ndaj njerëzve të cilët perceptohen se kanë përkatësi të ndryshme kulturore nga vetja, ose ndaj besimeve, botëkuptimeve dhe praktikave të cilat ndryshojnë nga besimet, botëkuptimet dhe praktikat vetjake. Këtu përfshihet ndjeshmëria ndaj të tjerëve, kureshtja dhe gatishmëria për t'u angazhuar me njerëz të tjerë dhe me perspektiva të tjera në botë.

Respekti

Respekti përbëhet nga trajtimi pozitiv dhe vlerësimi i dikujt apo diçkaje në bazë të gjykimit që ata kanë rëndësi dhe vlerë të brendshme. Të paturit respekt për njerëz të tjerë që perceptohen se kanë përkatësi të ndryshme kulturore apo besime, mendime ose praktikat të ndryshme nga vetja ka rëndësi jetike për realizimin e një dialogu efektiv ndërkulturor dhe për një kulturë të demokracisë.

Mendësia qytetare

Mendësia qytetare është qëndrimi ndaj një komuniteti apo grupi shoqëror të cilit i përket dikush, i cili është më i madh se rrethi e menjëhershëm i familjes dhe i miqve të dikujt. Ajo përfshin ndjenjën e përkatësisë në atë komunitet, ndërgjegjësimin e personave të tjerë në komunitet, vetëdijen e efekteve të veprimeve të dikujt mbi ata njerëz, solidaritetet me anëtarë të tjerë të komunitetit, dhe ndjenjën e detyrës qytetare ndaj komunitetit.

Përgjegjësia

Përgjegjësia është qëndrimi i dikujt ndaj veprimeve të veta. Ajo përfshin të qenit reflektues për veprimet vetjake, duke formuar synime se si të veprohet në një mënyrë moralisht të duhur, duke i kryer me ndërgjegje këto veprimeve, dhe duke mbajtur përgjegjësi për rezultatet e këtyre veprimeve.

Efikasiteti vetjak

Efikasiteti vetjak është qëndrimi ndaj vetvetes. Ai përfshin besimin pozitiv tek aftësitë vetjake për të ndërmarrë veprimet që janë të nevojshme për të arritur qëllimet e caktuara, dhe besimin se dikush mund t'i kuptojë çështjet, t'i përzgjedhë metodat e duhura për kryerjen e detyrave për kapërcimin me sukses të pengesave, dhe për të bërë ndryshim në botë.

Toleranca ndaj paqartësisë

Toleranca ndaj paqartësisë është qëndrimi ndaj situatave të cilat janë të pasigurta dhe i nënshtrohen interpretimeve të shumta kontradiktore. Ajo përfshin vlerësimin e këtyre llojeve të situatave pozitivisht dhe trajtimin e tyre në mënyrë konstruktive.

Aftësitë

Aftësitë e të nxënit në mënyrë të pavarur

Aftësitë e të nxënit në mënyrë të pavarur janë aftësitë e nevojshme për të ndjekur, organizuar dhe vlerësuar të nxënit e dikujt në përputhje me nevojat vetjake, në mënyrë autonome, pa u nxitur nga të tjerët.

Aftësitë e të menduarit analitik dhe kritik

Aftësitë e të menduarit analitik dhe kritik janë aftësitë e nevojshme për të analizuar, vlerësuar dhe për të bërë gjykime rreth materialeve të çdo lloji (p.sh., teksteve, argumenteve, interpretimeve, çështjeve, ngjarjeve, përvojave, etj.) në mënyrë sistematike dhe logjike.

Aftësitë e të dëgjuarit dhe të vëzhguarit

Aftësitë e të dëgjuarit dhe të vëzhguarit janë aftësitë e nevojshme për të vënë re dhe për të kuptuar atë që është duke u thënë dhe mënyrën sesi jepet mesazhi, dhe për të vënë re dhe për të kuptuar sjelljen joverbale të njerëzve të tjerë.

Empatia

Empatia është grupi i aftësive të nevojshme për të kuptuar dhe për t'u lidhur me mendimet, besimet dhe ndjenjat e të tjerëve, dhe për ta parë botën nga perspektiva e njerëzve të tjerë.

Fleksibiliteti dhe përshtatja

Fleksibiliteti dhe përshtatja janë aftësitë e nevojshme për të përshtatur dhe për të rregulluar mendimet, ndjenjat apo sjelljen e dikujt në mënyrë që ai të mund të përgjigjet në mënyrë efektive dhe të përshtatshme në kontekste dhe situata të reja.

Aftësitë gjuhësore, komunikuese dhe shumëgjuhësore

Aftësitë gjuhësore, komunikuese dhe shumëgjuhësore janë aftësitë e nevojshme për të komunikuar në mënyrë efektive dhe të përshtatshme me njerëz që flasin të njëjtën gjuhë ose një gjuhë tjetër, dhe për të vepruar si ndërmjetës midis folësve të gjuhëve të ndryshme.

Aftësitë për bashkëpunim

Aftësitë për bashkëpunim janë aftësitë e nevojshme për të marrë pjesë me sukses me të tjerët në aktivitete, detyrat dhe sipërmarrjeve të përbashkëta dhe për të inkurajuar të tjerët për të bashkëpunuar në mënyrë që të mund të arrihen qëllimet e grupit.

Aftësitë për zgjidhjen e konflikteve

Aftësitë për zgjidhjen e konflikteve janë aftësitë e nevojshme për të trajtuar, menaxhuar dhe zgjidhur konfliktet në mënyrë paqësore, duke i udhëhequr palët në konflikt drejt zgjidhjeve optimale që janë të pranueshme për të gjitha palët.

Njohja dhe të kuptuarit kritik

Njohja dhe të kuptuarit kritik e vetes

Kjo përfshin njohjen dhe të kuptuarit kritik të mendimeve, besimeve, ndjenjave dhe motiveve vetjake, dhe të përkatësive kulturore dhe perspektivës vetjake mbi botën.

Njohja dhe të kuptuarit kritik e gjuhës dhe komunikimit

Kjo përfshin njohjen dhe të kuptuarit kritik të konventave shoqërore përkatëse verbale dhe jo-verbale komunikuese që veprojnë brenda gjuhës (gjuhëve) që flitet (fliten) prej dikujt, të efekteve që mund të kenë stile të ndryshme të komunikimit mbi njerëz të tjerë, dhe të mënyrës se si çdo gjuhë i shpreh kuptimet kulturore në një mënyrë unike.

Njohja dhe të kuptuarit kritik e botës

Kjo përfshin një trupë të madhe dhe komplekse njohurish dhe të kuptuarit kritik në një sërë fushash, duke përfshirë politikën, ligjin, të drejtat e njeriut, kulturën, kulturat, fenë, historinë, median, ekonominë, mjedisin dhe qëndrueshmërinë.

Shoqëritë bashkëkohore brenda Evropës përballen me shumë sfida, përfshirë edhe nivelet në rënie të votuesve në zgjedhje, rritjen e mosbesimit ndaj politikanëve, nivelet e larta të krimit të urrejtjes, intolerancës dhe paragjyqimeve ndaj grupeve të pakicave etnike dhe fetare, si dhe rritjen e nivelit të mbështetjes për ekstremizmin e dhunshëm. Këto sfida kërcënojnë legjitimitetin e institucioneve demokratike dhe bashkëjetesën paqësore në Evropë.

Arsimi formal është një instrument thelbësor që mund të përdoret për t'i trajtuar këto sfida. Kontributet dhe praktikatat e përshtatshme arsimore mund të rrisin angazhimin demokratik, të ulin intolerancën dhe paragjykimet, dhe të ulin mbështetjen për ekstremizëm të dhunshëm. Megjithatë, për t'i arritur këto qëllime, mësuesit kanë nevojë t'i kuptojnë qartë kompetencat demokratike që duhet të synohen nga kurrikula.

Këshilli i Evropës ka prodhuar një model të ri konceptual të kompetencave të cilat qytetarët kërkojnë për të qenë në gjendje të marrin pjesë në kulturën demokratike dhe të jetojnë në paqe, së bashku me të tjerët, në shoqëri kulturore të ndryshme. Modeli është produkt i një pune intensive gjatë një periudhe dyvjeçare, dhe është mbështetur fuqishëm në një konsultim ndërkombëtar me ekspertë të njohur të fushës së arsimit. Ai siguron një themel të fortë konceptual për zhvillimin e ardhshëm të kurrikulave, pedagogjive dhe vlerësimeve për Edukimin për Qytetari Demokratike dhe për të Drejtat e Njeriut. Zbatimi i tij do t'u bëjë të mundur sistemeve arsimore që të shfrytëzohen në mënyrë efektive për përgatitjen e nxënësve për jetën si qytetarë të angazhuar dhe tolerantë demokratikë.

Kjo fletëpalosje përmban përmbledhjen e *Kompetencave për Kulturë Demokratike* për referencë të shpejtë dhe të lehtë. Tekstin e plotë mund ta gjeni në botimin e Këshillit të Evropës, me ISBN 978-92-871-8237-1.

www.coe.int/education

PREMS 006317

SQI

www.coe.int

Këshilli i Evropës është organizata kryesore e kontinentit për të drejtat e njeriut. Në të bëjnë pjesë 47 shtete anëtare, 28 prej të cilëve janë shtete anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjithë shtetet anëtare të Këshillit të Evropës kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, dokument i cili është hartuar për të mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe shtetin e së drejtës. Gjykata Evropiane mbikëqyr zbatimin e Konventës nga shtetet anëtare.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE